

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันปัญหาสุขภาพของประชาชนมีความซับซ้อนและมีสาเหตุมาจากหลายองค์ประกอบทั้งด้านพฤติกรรมของบุคคล ครอบครัว เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม การพัฒนาประเทศชาติด้านสุขภาพจึงต้องการบุคลากรที่มีความสามารถในการคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาสุขภาพที่ซับซ้อนอย่างเป็นระบบเพื่อให้ประชาชนมีภาวะสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี สถาบันการศึกษาพยาบาลจึงมุ่งผลิตบัณฑิตพยาบาลที่มีคุณภาพตอบสนองความต้องการด้านสุขภาพของประชาชน โดยเน้นการพัฒนาการศึกษาในด้านการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาโดยจัดกิจกรรมที่เน้นให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างบัณฑิตพยาบาลให้มีสมรรถนะที่พึงประสงค์ดังกล่าว

ในการศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตมีจุดมุ่งหมายในการจัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบเพื่อพัฒนาการคิดแก้ปัญหา ทักษะการให้เหตุผลเชิงคลินิกและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นหลัก (Problem-based learning) เป็นวิธีการสอนที่ตีวิธีการหนึ่งที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว (Forbes, Duke, & Prosser, 1999) สามารถพัฒนานักศึกษาให้ตอบสนองความต้องการต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมมากกว่าการเรียนการรู้ตามปกติ (Frost, 1996) ช่วยให้นักศึกษามีความรู้ที่อยู่คงทน (Albanese & Mitchell, 1993) ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างอิสระ (Barrows & Tamblyn, 1980) การสะท้อนความคิด (Reflective thinking) และทักษะการแก้ปัญหา (Dolmans & Schmidt, 1994) นอกจากนี้ยังช่วยเพิ่มความเข้าใจในการปฏิบัติแบบสหสาขาวิชา (Carey & Whittaker, 2002) สถาบันการศึกษาพยาบาลในประเทศไทยจึงให้ความสนใจและนำแนวคิดการเรียนรู้อยู่โดยใช้ปัญหาเป็นหลักมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเช่น ยุติ ฤชา (2539) ประยุกต์ใช้ในหลักสูตรพยาบาลศาสตรทุกชั้นปี ของโรงเรียนพยาบาลรามาธิบดี และพยอม อยู่สวัสดิ์และคณะ (2539) ประยุกต์ใช้ในการสอนรายวิชาทางการพยาบาลภาคทฤษฎี ของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล รวมทั้งมีการนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดสถาบันพระบรมราชชนกหลายแห่งผลของการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นหลักพบว่าช่วยพัฒนานักศึกษาให้มีความรู้

จากแนวคิดของการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นหลักและหลักฐานเชิงประจักษ์ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าการเรียนรู้ด้วยวิธีนี้ช่วยพัฒนากระบวนการคิด ทักษะการแก้ปัญหา และการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี จึงประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นหลักตั้งแต่ปีการศึกษา 2539 เพื่อพัฒนาบัณฑิตให้มีความสามารถในการแก้ปัญหาสุขภาพของประชาชน และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนปัจจุบันมีการจัดการเรียนการสอนรายวิชาแบบใช้ปัญหาเป็นหลักในทุกสาขาวิชาทางการพยาบาล

การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลักมีความแตกต่างจากแนวคิดการเรียนรู้แบบดั้งเดิมและนับว่าเป็นวิธีการใหม่สำหรับนักศึกษาซึ่งเคยชินกับการเรียนการสอนโดยการบรรยายที่เน้นการถ่ายทอดเนื้อหาามาเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองจากปัญหาหรือสถานการณ์จริงทำให้นักศึกษาต้องปรับตัวต่อวิธีการเรียนรู้แบบใหม่จึงอาจมียากลำบากหรืออุปสรรคในการนำวิธีการเรียนนี้มาผสมผสานให้เป็นวิถีชีวิตการเรียนรู้ของนักศึกษา และในมุมมองของนักศึกษาบางคนไม่ชอบวิธีการเรียนรู้แบบนี้ ไม่เข้าใจในกิจกรรมการเรียนรู้และไม่รับรู้ในความสำคัญหรือผลดีของการเรียนรู้โดยคิดว่าการสอนวิธีนี้ทำให้ได้เนื้อหาไม่เพียงพอและคิดว่าจำเป็นต้องมีการสอนบรรยายเพิ่มเติม (เสริมศรี เวชชะ และทัศนีย์ เกริกกุลธร, 2544) ดังนั้นการเรียนรู้โดยวิธีนี้อาจจะทำให้นักศึกษาไม่มีความสุขในการเรียน

เมื่อนักศึกษาต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างจากเดิมมากจึงอาจทำให้นักศึกษามีปฏิกิริยาตอบสนองต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลักตามวงจรของการปรับตัวคือ ในระยะเริ่มแรกของการเรียนรู้ นักศึกษาอาจมีความรู้สึกช็อก ปฏิเสธ โกรธ ต่อต้าน และถอนตัวจากการเรียน แต่เมื่อนักศึกษารับรู้ว่าตนเองต้องเรียนรู้โดยวิธีนี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้จึงทำใจยอมรับและคิดในเชิงบวกที่จะสร้างโอกาสใหม่ในการเรียนรู้ ทำให้กลับมามีความมั่นใจ และรู้สึกเป็นสุขในการเรียนรู้อีกครั้ง (Taylor 1986 cited by Wood, 1994) นักศึกษามีการตอบสนองต่อการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลักทั้งในด้านบวกและด้านลบ ถ้านักศึกษาสามารถปรับตัวยอมรับในกิจกรรมการเรียนรู้โดยวิธีนี้ได้จะทำให้มีความสุขและมีการเรียนรู้ที่ดี แต่ถ้านักศึกษาไม่สามารถปรับตัวได้การเรียนรู้วิธีนี้จะทำให้นักศึกษารู้สึกเครียดมาก ดังเช่น การศึกษาของสุรางค์ เป็ร็องเดช และวารุณี มีเจริญ (2541) พบว่านักศึกษารับรู้ว่าการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลักช่วยพัฒนาการเรียนรู้ เป็นวิธีการที่แปลกใหม่ ทำท่าย และกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้น แต่นักศึกษาบางคนรู้สึกเครียดและอึดอัด เช่นเดียวกับไบเลย์ (Biley, 1999) พบว่าการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็น

เมื่อพิจารณาตามแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลกล่าวว่าความเชื่อในประโยชน์ และการรับรู้ปัญหาอุปสรรคจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของบุคคล (Rosenstock, 1974) ดังนั้นถ้า นักศึกษามี การรับรู้ในคุณประโยชน์หรือผลลัพธ์ของวิธีการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลัก และมีการเรียนรู้โดย ไม่มีอุปสรรคขัดขวาง นักศึกษาจะมีแนวโน้มที่จะมีการตอบสนองต่อการเรียนรู้ในทางที่ดี การนำ แนวคิดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลักมาใช้ในการเรียนการสอนนั้นจึงควรคำนึงถึงความหมาย ของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลักและการรับรู้ในผลลัพธ์หรือความสำคัญของการเรียนรู้แบบใช้ ปัญหาเป็นหลักในมุมมองของนักศึกษา รวมทั้งพฤติกรรมตอบสนองของนักศึกษาตลอดจน ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการปรับตัวของนักศึกษาและเกิดการเรียนรู้ที่มี คุณภาพในบริบทสังคมและวัฒนธรรมการเรียนรู้ของไทย การทำความเข้าใจในประสบการณ์ ความรู้สึกของนักศึกษาต่อการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลักจะทำให้เกิดแนวทางการสนับสนุน ปรึกษาประคองนักศึกษาให้สามารถยอมรับวิธีการเรียนรู้แบบใหม่และมีความสุขกับการเรียน

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี ได้มีการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็น หลักเป็นเวลาหลายปีแต่ยังไม่มีการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจในการทำความเข้าใจและความสำคัญ ของการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลักในมุมมองของนักศึกษาและประสบการณ์การตอบสนองของ นักศึกษาต่อการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลัก ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจใน ประสบการณ์การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลักของนักศึกษาดังกล่าวรวมทั้งปัจจัยเอื้อและปัจจัย ส่งเสริมต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยวิธีนี้ ผลการวิจัยครั้งนี้จะได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ใน การพัฒนานักศึกษาให้มีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลักอย่างมีความสุข มีการพัฒนาทักษะ การแก้ปัญหาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์

ศึกษาประสบการณ์การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลักของนักศึกษาพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้

1. ศึกษาความหมายของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลักตามการรับรู้ของนักศึกษา พยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี
2. ศึกษาการรับรู้ผลลัพธ์ของการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลักของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี

3. ศึกษาการตอบสนองต่อการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลักของนักศึกษาพยาบาล
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี
4. ศึกษาปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลักของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัย
พยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี
5. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลักของนักศึกษาพยาบาล
บรมราชชนนี สระบุรี

คำถามการวิจัย

1. ความหมายของการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลักตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาล
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี คืออะไร
2. นักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี รับรู้ในผลลัพธ์ของ
การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลักอย่างไร
3. นักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี มีการตอบสนองต่อ
การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลักของนักศึกษาพยาบาลอย่างไร
4. ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลักของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาล
บรมราชชนนี สระบุรี คืออะไร
5. ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลักของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัย
พยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี คืออะไร

ขอบเขตการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาการรับรู้และการตอบสนองต่อการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลักของ
นักศึกษาพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี โดยเก็บข้อมูลระหว่างเดือนมกราคมถึง เมษายน พ.ศ. 2546

นิยามศัพท์

การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลัก หมายถึง การเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลตามรูปแบบ
การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลักโดยการนำตนเองและเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อยที่วิทยาลัยพยาบาล
บรมราชชนนี สระบุรี พัฒนาขึ้นประกอบด้วยแนวคิดสำคัญ 3 ประการคือ การเรียนรู้โดยใช้ปัญหา
เป็นหลัก (Problem based learning) การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed learning) และ
การเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อย (Small group)

การตอบสนองต่อการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลัก หมายถึง ความรู้สึกของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลักและวิธีการปรับตัวของนักศึกษาต่อการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลัก

ความหมายของการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลัก หมายถึง คุณลักษณะของการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลักตามการรับรู้และประสบการณ์ของนักศึกษาพยาบาล

การรับรู้ผลลัพธ์ของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก หมายถึง การรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลในคุณค่าหรือคุณประโยชน์ของการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลัก

ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลัก หมายถึง เหตุการณ์ สถานการณ์ หรือทรัพยากรการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยให้นักศึกษาสามารถเรียนรู้ตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลัก

อุปสรรคต่อการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลัก หมายถึง เหตุการณ์ สถานการณ์หรือทรัพยากรการเรียนรู้ที่เป็นสิ่งขัดขวางการเรียนรู้ตามขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลัก